

**LLU VETERINĀRMEDICĪNAS FAKULTĀTES PAMATSTUDIJU
PROGRAMMU SALĪDZINĀŠANA VĒSTURISKĀ SKATĪJUMĀ**

**A HISTORICAL ASPECT OF COMPARISON OF THE
UNDERGRADUATE STUDY PROGRAMMES AT THE FACULTY OF
VETERINARY MEDICINE**

Apetjonoka Pārsla, Parčinskis Oļģerts
LLU Veterinārmedicīnas fakultāte, Latvija
Faculty of Veterinary Medicine, LUA, Latvia
vmfdek@llu.lv

ABSTRACT

The volumes (in academic hours) of subject groups of undergraduate curriculum at the Faculty of Veterinary Medicine LUA in 2005 were compared with those in 1939 and other 10 years by applying a method developed by the authors.

Opinion of the FVM graduates about theoretical and practical delivery of the study subjects and practice in 2006 was found out. Mathematical methods of evaluation were used.

KEY WORDS: study programme, Faculty of Veterinary Medicine, Latvia.

IEVADS

Veterinārārsts ir starptautiski atzīts veterinārmedicīnas (9) speciālists, kuru sagatavo augstskolā atbilstoši studiju programmām. Tās tiek regulāri pārskatītas un pilnveidotas, jo, mainoties sociāli ekonomiskiem un politiskiem apstākļiem, mainās arī prasības veterinārārsta profesijai. LLU Veterinārmedicīnas fakultāte (VMF) regulāri programmas analizē, pārskata un izmaina (4,6,7,8). Jauns posms ir sācies 2004.gada 1.maijā pēc Latvijas uzņemšanas Eiropas Savienībā. Veterinārmedicīnas studiju programmas reglamentē Eiropas veterinārmedicīnas izglītības iestāžu asociācijas (EVIA). Konsultatīva komiteja (3). Iepriekšējos pētījumos priekšmeti grupēti atbilstoši 1978.gada ES Padomes direktīvām (1.2).

Mācībspēkiem, un ne tikai viņiem, ir svarīgi zināt, kā fakultāti beigušie veterinārārsti vērtē teorētisko un praktisko sagatavotību studiju priekšmetos. Šādi pētījumi līdz šim nav veikti.

Darba mērķis bija salīdzināt LLU VMF jauno 2005.gada pamatstudiju programmu *Veterinārmedicīnā* sadaļu apjomu akadēmiskajās stundās (h) ar 1939. gada (8) un iepriekšējo gadu programmu apjomu, kā arī noskaidrot VMF 2006.gada absolventu studiju priekšmetu un mācību prakšu teorētiskā un praktiskā satura un norises vērtējumu.

MATERIĀLS UN METODIKA

Programmu salīdzināšanai un analīzei ņemti Latvijas Augstskolas (LA), vēlāk Latvijas Universitātes (LU), Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas (LLA), pašreiz Latvijas Lauksaimniecības universitātes (LLU) Veterinārmedicīnas fakultātes 1939. (8), 1947., 1955., 1964., 1979., 1984., 1989., 1995., 1998., 1999., 2000. un 2005. gadu studiju programmas.

Darbā izmantota autoru (4,6,7) izstrādāta metodika (P.Keidāns, O.Parčinskis, P.Apetjonoka, 1997; 2000; O.Parčinskis, P.Keidāns u.c., 2002.). Studiju priekšmeti, disciplīnas jeb kursi iedalīti sadaļās atbilstoši EVIA Konsultatīvās komitejas 2000. gada ieteikumiem (3). Studiju priekšmeti iedalīti sekojošās grupās : Humanitārie priekšmeti (*Humanities*), kas ES komisijas direktīvās nav paredzēti; pamatpriekšmeti (*Basic subjects*); dzīvnieku audzēšanas priekšmeti (*Animal production*); klīnisko zinātņu priekšmeti (*Clinical subjects*); pārtikas higiēnas priekšmeti (*Food hygiene*); profesionālās zināšanas (*Professional knowledge*).

Priekšmetu apjomi vērtēti akadēmiskās stundās (45'), nevis kredītpunktos (KP) un priekšmetpunktos (PP). Iegūtie absolūtie un procentuālie, relatīvie skaitļi salīdzināti pa priekšmetu grupām un atsevišķi ar kopējo stundu skaitu grupā. Pēdējo gadu (kopš 1989. gada) studiju priekšmetu apjomi (h) pārrēķināti ar koeficientu 1,25, lai no 60 minūšu apmācību stundas pārietu uz akadēmisko – 45 minūšu stundu. Analīzei izvēlētie gadi ir raksturīgākie noteiktam laika periodam (5). Aprēķinos netika iekļautas stundas, kas plānos bija paredzētas fiziskai audzināšanai, militārai apmācībai un auto vadīšanas apgūšanai.

Lai noskaidrotu VMF studiju priekšmetu un prakses satura un norises kvalitāti studentu vērtējumā, 2006. gada 12.jūnijā absolventiem tika izdalītas 38 anonīmas aptaujas anketas. Teorētiskā un praktiskā sagatavotība katrā priekšmetā anketā bija jānovērtē ar ciparu - 3 – *labi*, 2 – *apmierinoši*, 1 – *neapmierinoši*. Saņemtas 28 aizpildītas anketas. Dati apkopoti, aprēķinot katra priekšmeta vidējo vērtējumu. Priekšmeti sakārtoti vidējā vērtējumā rangu secībā, sākot ar augstāko novērtējumu. Ja vidējais novērtējums ir 2,34 – 3,00, tad tiek uzskatīts, ka priekšmeta teorētiskā un praktiskā sagatavotība *ir laba*, ja vidējais novērtējums ir 1,67 – 2,33, tad priekšmeta sagatavotība *ir apmierinoša*, ja vidējais novērtējums ir 1,00 – 1,66, tad teorētiskā un praktiskā sagatavotība *neapmierina* un tā būtiski jāpilnveido.

REZULTĀTI UN DISKUSIJA

2000. un 2005.gada studiju programmās kopējais akadēmisko stundu skaits (4636 h un 4488 h) bija ievērojami mazāks (apm. $\frac{3}{4}$) nekā 1939. un 1947.gada plānā (6210 h un 6220 h). Arī laika posmā no 1955.gada (5480 h) līdz 1999.gadam (5520 h) stundu skaits bija lielāks. To zināmā mērā var izskaidrot ar studentiem pieejamu jaunu apmācību tehnoloģiju ieviešanu.

Humanitārie priekšmeti EVIIA Konsultatīvās komitejas ieteikumos 2000.gadā nav paredzēti.

1939.gadā mācību plānā humanitāro priekšmetu bloku veidoja tikai 0,9% no kopējā stundu skaita. Uzskatīja, ka humanitārajos priekšmetos un svešvalodās ģimnāziju absolventi bija pietiekami labi sagatavoti. Padomju varas laikā šo priekšmetu skaits un apjoms ievērojami pieauga un tie kalpoja ideoloģiskai audzināšanai. 2000.gadā studiju programmā humanitārie priekšmeti paredzēti 7,42% un 2005.gadā 6,8% no kopējā stundu skaita. 2000.gada humanitāro priekšmetu blokā ietilpst cilvēka aizsardzība - 48 h; filozofija - 32 h; tiesību pamati - 24 h; profesionālā svešvaloda - 128 h; latīņu valoda - 32 h; estētika - 24 h; lietišķā psiholoģija - 24 h un izvēles priekšmeti - 32 h, kopā 344 stundas.

Pamatpriekšmetu sadaļā 2005.gada studiju programmā, saskaņā ar EVIIA Konsultatīvās komitejas 2000.gada lēmumu, ietilpināti priekšmeti ar sekojošu stundu skaitu: anatomija - 224 h; citoloģija, histoloģija un embrioloģija - 112 h; neorganiskā un organiskā ķīmija, bioķīmija - 176 h; zooloģija - 80 h; fizika (biofizika) - 48 h; botānika ar farmakognozi - 48 h; biometrijas pamati - 48 h; epizootioloģija/epidemioloģija - 48 h; epizootioloģija/infekcijas slimības - 162 h; ģenētika - 48 h; imunoloģija - 48 h; mikrobioloģija - 112 h; virusoloģija - 80 h; parazitoloģija, invāzijas slimības - 160 h; fizioloģija - 168 h; vispārīgā patoloģija/patoloģiskā fizioloģija - 72 h; patoloģiskā anatomija - 212 h; farmakoloģija/toksikoloģija - 120 h; ievads specialitātē - 24 h un izvēles priekšmeti - 160 h, kas sastāda kopā 2182 h jeb 47,072 % no kopējā stundu skaita. Visi minētie studiju priekšmeti, izņemot biometrijas pamatus, ģenētiku un virusoloģiju, kas tika iekļauti studiju programmā 1979.gadā, un imunoloģiju - 1978.gadā, bija visus gadus studiju programmā. 1939.gadā pamatpriekšmetu stundu skaits bija 3600 h, kas ir 57,97%. Visās programmās no 1947.gada pamatpriekšmetu daļa bija no 44,80% līdz 47,99% (tāpat kā 1955.gadā).

Dzīvnieku audzēšanas priekšmetu grupā ietilpst sekojoši galvenie priekšmeti (2005.gadā): lopkopība - 96 h; dzīvnieku ēdināšana - 72 h; dzīvnieku, vides higiēna - 128 h; dzīvnieku etoloģija - 32 h; ekoloģija, vides aizsardzība - 32 h; politekonomija/ekonomikas teorija - 32 h; androloģija un mākslīgā apsēklošana - 72 h, kas sastāda 464 h jeb 10,34% no kopējā stundu skaita. Līdzīgs absolūtais un procentuālais/relatīvais stundu skaits šajā priekšmetu grupā 1939.gadā bija 486 h (7,83%). No 1947. līdz 1999.gadam studiju programmā šajā priekšmetu grupā ietilpināta arī lauksaimnieciskās ražošanas ekonomiskā organizācija; lopkopības mehanizācija; lauksaimnieciskās ražošanas vadīšana; agrorūpnieciskā kompleksa (ARK) pamati; starptautiskie ekonomiskie sakari, kas palielināja stundu skaitu šajā priekšmetu grupā līdz 14,78% (1955.g.), 15,13% (1979.g.) un 14,14% (1989.g.).

Klīnisko zinātņu studiju priekšmetu grupā 2005.gadā ietilpa sekojoši priekšmeti: dzemdniecība, ginekoloģija - 120 h; klīniskā un laboratoriskā diagnostika - 136 h; iekšējās slimības, ganāmpulka veselība - 224 h; operatīvā ķirurģija - 96 h; mazo un lielo dzīvnieku ķirurģija - 168 h; mazo dzīvnieku iekšējās slimības - 84 h; radiobioloģija ar rentgenoloģiju - 96 h; sīkdzīvnieku slimības - 160 h; klīniskā farmakoterapija - 24 h; tiesu veterinārmedicīna - 24 h, kas sastāda 1132 h un ir 25,22% no kopējā stundu skaita. 1939.gada studiju programmā šajā grupā bija 1710 h, 27,54%. Visu gadu programmās no 1939.gada līdz 2005.gadam procentuālais stundu skaits šajā priekšmetu grupā svārstās no 20,6% (1989.g.) līdz 26,77% (1947.g.), deviņdesmitajos gados - 1995.gadā - 24,29%, 1998.gadā - 25,73%, 2000.gadā - 24,68%.

Analizējot atsevišķi **iekšķīgo nelipīgo slimību** priekšmetu grupu, kurā ietilpst: klīniskā un laboratoriskā diagnostika; iekšķīgās slimības, ganāmpulka veselība; mazo dzīvnieku iekšķīgās slimības, var secināt, ka kopējais stundu skaits 50.gadu programmā nav būtiski mainījies – 440 h (8,30%) 1955. gadā un 447 h (9,89%).

2005. gadā, kas nenoliedzami ir maz, salīdzinājumā ar 1939.gada studiju programmu, kad stundu skaits / % attiecīgi bija 774 h (12,46%).

Retrospektīvā skatījumā, veterinārārstam īpaši svarīgu ķirurģijas priekšmetu grupa 2005. gadā, kurā ietilpst operatīvā ķirurģija - 96 h; mazo dzīvnieku ķirurģija - 96 h; lielo dzīvnieku ķirurģija - 72 h, kopā dod 264 h un ir 5,88% no kopējā stundu skaita programmā, ir 3 reizes mazāks nekā 1939. gadā, kad stundu skaits bija 738 h, 11,88%.

Pārtikas higiēnas un inspekcijas studiju priekšmeti 1939. gadā bija divi: piena bakterioloģija, higiēna un tehnoloģija - 126 h un gaļas higiēna ar praktiskiem darbiem un komunālo veterinārmedicīnu - 2345 h, kopā 360 h, kas sastādīja 5,8% no kopējā stundu skaita programmā. No 1945. gada līdz 1991. gadam priekšmeta nosaukums bija pārtikas produktu veterināri sanitārā ekspertīze ar tehnoloģijas pamatiem no 114 h līdz 200 h. 2005. gadā šajā studiju priekšmetu blokā ir sekojoši priekšmeti: pārtikas produktu higiēna un inspekcija - 98 h; pārtikas produktu tehnoloģijas pamati - 64 h; pārtikas produktu tirgzinības - 48 h; pārtikas infekcijas - 48 h; pārtikas toksikoloģija - 36 h, kopā 294 h, 6,55%.

1999.gadā šai priekšmetu grupai bija iedalītas 460 h jeb 8,33% no studiju programmas.

Profesionālās zināšanas jeb veterinārā darba organizācijas studiju priekšmetu grupā ietilpst: profesionālā ētika - 24 h; aktualitātes, jaunākie sasniegumi, sabiedrības veselība - 24 h; pārtikas un veterinārā likumdošana - 48 h; praktiskā uzņēmējdarbība - 24 h; pārtikas un veterinārā lietvedība - 24 h, kas kopā dod 144 h un ir 3,2% no studiju priekšmetu kopējā skaita. Šo priekšmetu grupā stundu skaits ir mazāks nekā 1998.gada programmā ar 235 h (4,43%).

No 2006.gada absolventu anonīmās aptaujas datiem par studiju priekšmetu un prakses satura un izpildes teorētisko un praktisko novērtējumu, iegūti šādi rezultāti: novērtējumu **labi** ar vidējo novērtējumu no 3,00 līdz 2,34 saņēma sekojoši studiju priekšmeti – fizioloģija; botānika un farmakognozija; zooloģija; pārtikas higiēna/ ekspertīze un inspekcija; neorganiskā ķīmija; mazo dzīvnieku ķirurģija; mikrobioloģija; mājdzīvnieku anatomija; iekšķīgās slimības un ganāmpulka veselība; operatīvā ķirurģija un topogrāfiskā anatomija; pārtikas toksikoloģija, farmakoloģija; pārtikas infekcijas; speciālā patoloģija/patoloģiskā anatomija; toksikoloģija; citoloģija, histoloģija un embrioloģija; androloģija un mākslīgā apsēklošana. Mācībspēki ir gandarīti ar šādu visai augstu novērtējumu, tomēr apzinās, ka katrā disciplīnā ir daudz kas pilnveidojams un uzlabojams.

Vērtējumu **apmierinoši** ar vidējo novērtējumu no 2,33 līdz 1,67 ieguva priekšmeti: latīņu valoda; klīniskā un laboratoriskā diagnostika/propeideitika; infekcijas slimības; pārtikas tirgzinības; fizika; virusoloģija; parazitoloģija, invāzijas slimības; sīkdzīvnieku slimības; klīniskā farmakoterapija; biometrijas pamati; mazo dzīvnieku iekšķīgās slimības; tiesu veterinārmedicīna; izvēles priekšmeti; pārtikas higiēna/expertīze un inspekcija; filozofija; vispārīgā patoloģija; lielo dzīvnieku ķirurģija; profesionālā ētika; organiskā ķīmija; dzīvnieku ēdināšana; radioloģija ar rentgenoloģiju; lietišķā psiholoģija; ievads specialitātē; profesionālā svešvaloda; ekoloģija un vides aizsardzība; ģenētika; dzīvnieku, vides higiēna; dzemdniecība, ginekoloģija; lopkopība; imunoloģija; epizootioloģija; dzīvnieku etoloģija; pārtikas produktu tehnoloģijas pamati; veterinārā darba organizācija; bioķīmija. Šo priekšmetu teorētiskās un praktiskās apmācības apmierinošs novērtējums – liecina, ka to apmācība ir jāpilnveido.

Vērtējums **neapmierinoši** ar vidējo novērtējumu no 1,66 līdz 1,00 saņēma ekonomikas teorija; tiesību pamati un cilvēka aizsardzība. Tas liecina, ka minēto priekšmetu teorētiskā un praktiskā pasniegšana būtiski jāpilnveido un jāuzlabo.

VMF studiju plāna sadaļu apjomi akadēmiskās stundās (h) un procentos (%) no stundu kopējā skaita 1939.-2005. gadā
The volume of subject groups of the FVM curriculum in academic hours (h) and per cent (%)
out of the total number of classes in 1939-2005

Priekšmetu grupa <i>Groups of subjects</i>		1939	1947	1955	1964	1979	1984	1989	1995	1998	1999	2000	2005
Humanitārie pr-ti <i>Humanities</i>	h	54	735	690	700	691	904	804	670	490	470	344	304
	%	0.87	11.82	12.6	15.02	13.32	16.47	16.11	12.33	9.24	8.52	7.42	6.8
Pamatpriekšmeti <i>Basic subjects</i>	h	3600	2940	2630	2150	2469	2549	2236	2541	2470	2505	2182	2150
	%	57.96	47.27	47.99	46.14	47.58	46.44	44.8	46.75	46.56	45.38	47.07	47.9
Dzīvnieku audzēšana <i>Animal production</i>	h	486	680	810	630	785	746	706	533	510	520	472	464
	%	7.83	10.92	14.78	13.52	15.12	13.6	14.14	9.8	9.61	9.42	10.18	10.34
Klīniskās zinātnes <i>Clinical sciences</i>	h	1710	1665	1130	990	1005	1002	1001	1320	1365	1370	1144	1132
	%	27.54	26.77	20.62	21.24	19.37	18.25	20.06	24.29	25.73	24.82	24.68	25.21
Pārtikas higiēna un inspekcija <i>Food hygiene and inspection</i>	h	360	200	180	150	150	168	144	168	235	460	350	294
	%	5.8	3.22	3.28	3.22	2.89	3.05	2.89	3.09	4.43	8.33	7.55	6.55
Profesionālās zinātnes/ vet.darba organizācija <i>Professional knowledge</i>	h			40	40	89	120	100	203	235	195	144	144
	%			0.73	0.86	1.72	2.19	2	3.74	4.43	3.53	3.1	3.2
Kopā <i>Total</i>	h	6210	6220	5480	4660	5189	5489	4991	5435	5305	5520	4636	4488
	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Iekšējās slimības <i>Internal diseases</i>	h	774	635	440	400	415	402	413	451	495	485	440	444
	%	12.46	10.21	8.03	8.58	7.8	7.32	8.27	8.3	9.33	8.79	9.49	9.89
Ķirurģijas slimības	h	738	625	390	290	292	264	269	361	330	315	280	264

Mācību prakšu satura un norises novērtējums absolventu skatījumā ir *labs* un *apmierinošs*. Novērtējumu *labi* ieguva prakses zooloģijā; mazo dzīvnieku slimībās; internatūras praksē; botānikā, farmakognozijā; mācību klīniskā praksē; lielo dzīvnieku slimībās un mājdzīvnieku fizioloģijā.

Novērtējumu *apmierinoši* ieguva mācību prakses mājdzīvnieku anatomijā; praktiskajā lauksaimniecībā Mācību un pētījumu saimniecībā „Vecauce”; ganāmpulka veselībā, reprodukcijā; pārtikas higiēnā un inspekcijā; darbs klīnikā un laboratoriskajā diagnostikā.

SECINĀJUMI

1. Autoru izstrādātā un izmantotā metodika devusi iespēju objektīvi salīdzināt un izvērtēt dažādu gadu VMF studiju programmas un to sadaļu apjomus akadēmiskās stundās.
2. Salīdzinot un analizējot 2005., 1939. un citu mācību gadu studiju programmas VMF, noskaidrots, ka
 - kopējais mācību stundu skaits ir samazināts par 1/4;
 - *humanitāro* priekšmetu grupa apjoma ziņā (h) 2005. gadā ir lielāka, bet mazāka nekā citu gadu programmās;
 - stundu skaits *pamatpriekšmetos* ir samazināts par 1/3, bet pārējo gadu programmās šo stundu skaits ir līdzīgs;
 - *dzīvnieku audzēšanas* priekšmetu grupā stundu daudzums absolūtos un procentuālos skaitļos ir līdzīgs, bet absolūtos skaitļos tas ir mazāks nekā citu gadu programmās;
 - *klīnisko zinātņu* priekšmetu stundu skaits ir samazināts par 1/3, bet relatīvos skaitļos ir līdzīgs ar citu gadu programmām;
 - *pārtikas produktu higiēnas un inspekcijas* priekšmetu stundu skaits ir līdzīgs, bet par 1/3 lielāks nekā studiju programmās laikā no 1947.līdz 1955.gadam;
 - *veterinārā darba organizācijas* grupas priekšmetos stundu skaits pēdējos gados ir palielināts;
 - *iekšķīgo slimību un ķirurģijas* priekšmetos stundu skaits ir par 1/3 mazāks.
3. Dažādu gadu studiju programmu salīdzināšanas rezultāti dod iespēju izvirzīt priekšlikumu par studiju ilguma samazināšanu VMF, iesaistot Pārtikas un veterinārā dienesta speciālistus un praktizējošos veterinārārstus programmas iespējamo izmaiņu apspriešanā.
4. VMF 2006. gada absolventu vērtējoša aptauja par teorētisko un praktisko saturu un norisi studiju priekšmetos un mācību praksēs sniegusi zināmu ieskatu par apmācību procesa stāvokli fakultātē; šāda informācija jāpadziļina, paplašinot respondentu loku veterinārārstu vidū.

LITERATŪRA

1. Council Directive of 18 December 1978 concerning the mutual recognition of diplomas certificates and other evidence of formal qualifications in veterinary medicine (78/1026/EEC) // Of. Journal of the EC. – 23.12.78. No. L., 362, - 1-6.
2. Council Directive of 18 December 1978 concerning the coordination of provisions laid down by law, regulation or administrative action in respect of the activities of veterinary surgeons (78/1027/EEC) // Of. Journal of the EC, - 23.12.78. No. L, 362, - 7-9.
3. European association of establishments for veterinary education (EAEVE). NEWSLETTER, Nr.9, 2000., 16 lpp.
4. Keidāns P., Parčinskis O., Apetjonoka P. Studiju plānu analīze Veterinārmedicīnas fakultātē no 1919. līdz 1999.gadam. Veterinārmedicīnas raksti - 2000., Jelgava, 2000.-71.-78. lpp.
5. Parčinskis O., Keidāns P. Ievads. Grām.:Veterinārmedicīnas augstākā izglītība Latvijā 1919-2004. – Jelgava, LLU, 2004.- 512 lpp.

6. Keidāns P., Parčinskis O., Apetjonoka P. Studiju programmas izvērtēšana Veterinārmedicīnas fakultātē atbilstoši Eiropas Savienības ieteikumiem. Veterinārmedicīnas raksti -97, Jelgava,- 1997.- 75.-77. lpp.
7. Parčinskis O., Keidāns P., Mugurēvičs A., Kozinda O. LLU, Helsinku universitātes un Hanoveras augstskolas veterinārmedicīnas fakultāšu studiju plānu analīze ES prasību skatījumā. Veterinārmedicīnas raksti. Jelgava, 2002, 195.-199. lpp.
8. Ozoliņš P. Veterinārmedicīnas fakultāte. Grāmata LUXX gados 1919 – 1939., Rīga: LU, 1939,- 701.-730. lpp.
9. Preinbergs G. No tautas lopārstniecības līdz zinātniski pamatotai veterinārmedicīnai. Veterinārmedicīnas augstākā izglītība Latvijā. Jelgava, 2004.- 17.-24. lpp.